

VÕRU KEELEPOLIITIKA KÜSITLUS RIIGIKOGU KANDIDAATIDELE

Tulemuste analüüs

1. Küsitluse eesmärgid

Selle küsitluse eesmärk oli tundma õppida ning avalikkusega jagada 2023. a Riigikogu valimistel Kagu-Eestis kandideerivate erakondade ja kandidaatide seisukohti sellest, kuidas Eesti riik võiks järgmise nelja aasta jooksul toetada võru keele hoidmist ja arendamist eelkõige selle põlisel alal – Vana-Võromaal. Küsitlus on ajakohane ka käimasoleva UNESCO rahvusvahelise põliskeelte aastakümne 2022–2032 kontekstis.

2. Metoodika

Erakondade ja iga kandidaadi isiklike seisukohtade mõistmiseks paluti 11. valimisringkonna (Võru-, Valga- ja Põlvamaa) kandidaatidel vastata Google Formi kaudu kuuete valikvastusega küsimusele. Kõiki küsimusi sai täiendada vabas vormis kommentaariga (vt küsimusi Lisas 1).

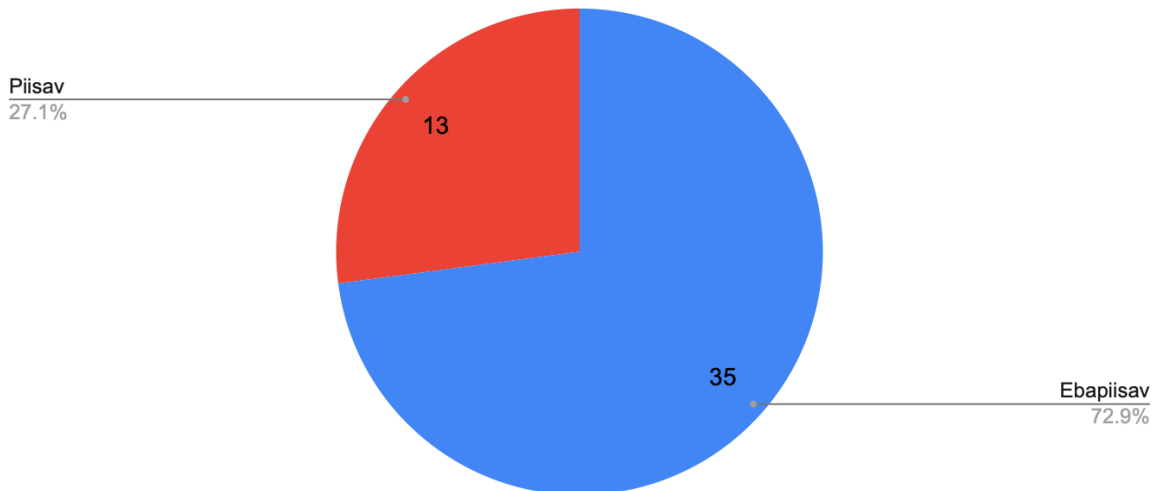
Algne osalemiskutse saadeti kandidaatidele e-kirja teel 02.02.2023, millele järgnesid meeldetuletuskirjad 06.02.2023 ja 08.02.2023. 78-st ringkonnas kandideerijast ühele ei saadetud inimliku eksituse tõttu küsitluse kutset. Küsitlusele vastas 48 kandidaati, seega on vastamise protsent 62,3%, mida peame piisavalt kõrgeks tulemuste üldistamiseks Kagu-Eesti kandidaatidele tervikuna. (vt nimekirja küsitluses osalenud ja mitteosalenud Riigikogu kandidaatidest Lisas 2).

3. Tulemused

Esitame allpool küsitluse tulemused iga küsimuse lõikes.

1. Hetkeseis. Kuidas hindate Eesti riigi senist panust võru keele ja kultuuri hoidmisse, õpetamisse ja arendamisse?

1. Hetkeseis. Kuidas hindate Eesti riigi senist panust võru keele ja kultuuri hoidmisse, õpetamisse ja arendamisse?

72.9% ehk valdav enamus vastanuid leidsid, et Eesti riigi senine panus võru keele ja kultuuri hoidmisse, õpetamisse ja arendamisse on ebapiisav.

Erakondade lõikes olid nii SDE kui ka EKRE kandidaadid ühel meelel selles osas, et Eesti riigi senine panus võru keele hoidmisse ja arendamisse on ebapiisav:

- “Võro keel kui põlisrahva keel on riigi poolt jäetud inimeste, võrokeste endi hoida ja arendada. Riigil-valitsusel on piisavalt raha, et arendada muude rahvaste keeli - inglise, vene jne - kuid rahaline panus oma rahvakillu keele hoidmisse on väike, kui et mitte olematu.” (Inara Luigas, SDE)
- “Eestis on kardetud võro keele kui regionaalkeele määratlemist Euroopa Nõukogu 1992 a Euroopa regionaal- ja vähemuskeelte harta alusel, kuna nõnda loodavat pretsedent vene keele jaoks Ida-Virumaal ja mujalgi. 2007 a ÜRO Põlisrahvaste õiguste deklaratsioon peaks need hirmud maha võtma. Käes on aeg edasi liikuda.” (Ants Frosch, EKRE)

Seevastu enamus Reformierakonna kandidaate pidasid riigi senist panust piisavaks, kuigi näevad arenguvõimalusi.

- “Vastasin piisav, aga alati saab teha rohkem. Näiteks meie programmis on lubadus toetada võrukeelsete lasteaiarühmade avamist kui kogukonnal ja kohalikul omavalitsusel on see soov ja valmisolek. Samas töötavad täna lasteaedades keelepesad, riigi toel antakse välja nii võrukeelseid lasteraamatuid kui ka klassikat.” (Liina Kersna, Reformierakond)

Ülejäänud erakondade kandidaadid olid valdavalt seda meelt, et riigi senine panus on ebapiisav.

- “Ei saa nagu öelda, et sugugi ei oleks midagi tehtud ja antud, aga palju saaks veel teha (*tõlgitud võro keelest*)” (Margus Konnula, Rohelised)
- “Riiklikul tasandil, aga ka kohalikul tasandil arvan, et saaks teha enam ning see ei tähenda automaatselt rohkem eelarvelisi meetmeid, vaid ka hoiakute ja väärtuste kujundamist.” (Ulla Preeden, Isamaa)
- “Ministeeriumi poolt on see identiteedi valdkond ikka väga vabatahtlikuks jäetud, mis tähendab, et raha tuleb enamus asjade jaoks vabatahtlikul alusel leida (*tõlgitud seto keelest*) (Igor Taro, Eesti 200)
- “Kahjuks ma ei ole täpselt kursis riigi panusega, aga arvan, et panus võiks olla tugevam” (Ester Tuiksoo, Keskerakond)

Detailsem vastuste jaotus erakondade ja kandidaatide lõikes (sinine=ebapiisav, punane=piisav)

Parempoolsed

Esmar Narusk	Rein Mootse	Mart Keerutaja	Uku Kudu	Mikk Umbleja	Põim Kama
--------------	-------------	----------------	----------	--------------	-----------

Eestimaa Rohelised

Kaspar Kurve	Kaia Solnik	Margus Konnula	Kullar Lubi	Hanna-Maria Randma	Urmas Heinaste
--------------	-------------	----------------	-------------	--------------------	----------------

Isamaa

Tarmo Piirmann	Ulla Preeden	Kalle Vister	Priit Sibul	Avo Kirsbaum
----------------	--------------	--------------	-------------	--------------

Sotsiaaldemokraatlik Erakond

Ivari Padar	Anti Allas	Sirje Tobreluts	Raul Kudre	Toomas Sarapuu	Inara Luigas
-------------	------------	-----------------	------------	----------------	--------------

Eesti Konservatiivne Rahvaerakond

Rain Epler	Ants Frosch	Merry Aart	Helen Rebane
Tiit Kala	Kalmar Luisk	Mati Kuklane	Uno Kaskpeit

Eesti 200

Igor Taro	Aive Adler	Blanca Punt	Katrin Martinfeld	Toivo Saks
-----------	------------	-------------	-------------------	------------

Eesti Reformierakond

Aivar Rosenberg	Liina Kersna	Eerik-Niiles Kross	Andrus Seeme	Anti Haugas	Margus Lepik	Mait Klaassen
-----------------	--------------	--------------------	--------------	-------------	--------------	---------------

Eesti Keskerakond

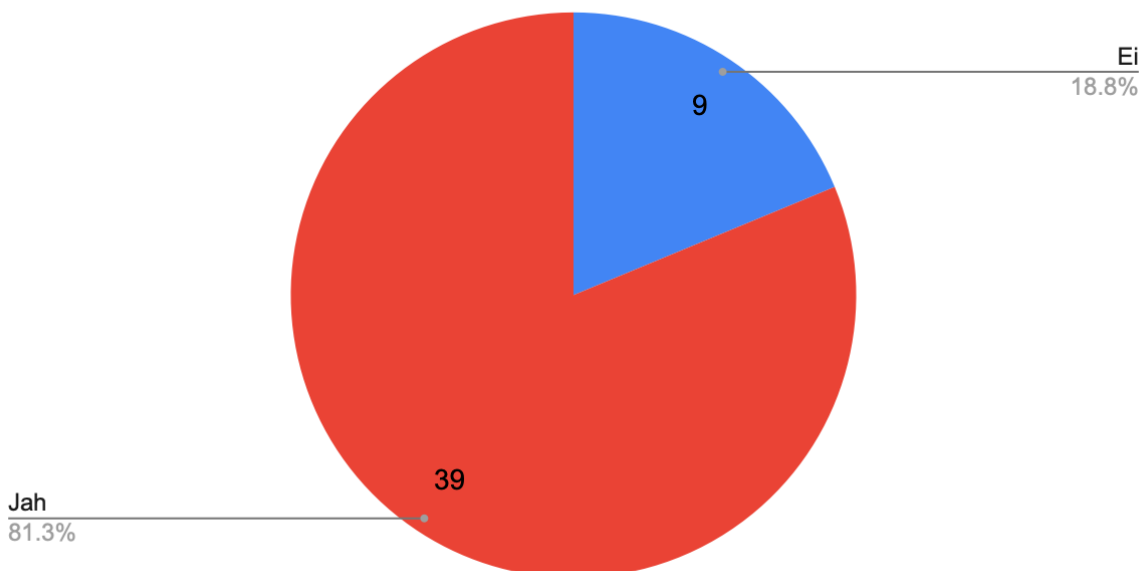
Erki Savisaar	Ester Karuse	Ester Tuiksoo	Jüri Saar
---------------	--------------	---------------	-----------

Üksikkandidaat

Argo Mõttus
----

2. *Emakeel. Kas Eesti elanikud peaks saama märkida Rahvastikuregistris oma emakeeleks võru keele? (Praegu ei ole see võimalik.)*

Emakeel. Kas Eesti elanikud peaks saama märkida Rahvastikuregistris oma emakeeleks võru keele?

See küsimus tõukus tõsiasiast, et praegu ei ole Rahvastikuregistris võimalik emakeeleks võru keelt (ega ka nt seto ega mulgi keelt) valida.

81.3% vastanutest leidsid, et võru keelt peaks Rahvastikuregistris olema võimalik valida emakeeleks. Seda mõtet toetasid kõik Keskerakonna kandidaadid ning valdav enamus ülejäänud erakondade kandidaatidest.

Pooltargumendid:

- “Praegu süüakse me keel lihtsalt välja” (*tõlgitud võro keelest*) (Mati Kuklane, EKRE)
- “Võimalusega märkida teaks riik paremini oma rahvast.” (Aive Adler, Eesti 200)
- “Emakeel on emakeel. Kui võru keel on inimese emakeel, siis ta peaks saama nii ka märkida.” (Liina Kersna, Reformierakond)
- “Ma olen seto ja peaks ka see valik olema!” (Jüri Saar, Keskerakond)
- “Võru keel on nagu keel ikka ja seda peaks olema võimalik ka identiteedina märkida” (*tõlgitud võro keelest*) (Kaia Solnik, Rohelised)

Vastuargumendid:

- “Riigis kehtib riigi keel ja see märgitakse peamise keelena.” (Mikk Umbleja, Parempoolsed)
- “Arvan, et see ei aita kaasa Võru keele levimisele.” (Avi Kirsbaum, Isamaa)
- “See on keeruline küsimus. Eesti elanike emakeeleks on eesti keel. Võru keel on kohaliku rahva murde keel.” (Uno Kaskpeit, EKRE)

Detailsem vastuste jaotus erakondade ja kandidaatide lõikes (sinine=jah, punane=ei)

Parempoolsed

Põim Kama	Esmar Narusk	Rein Mootse	Mart Keerutaja	Uku Kudu	Mikk Umbleja
-----------	--------------	-------------	----------------	----------	--------------

Eestimaa Rohelised

Kaspar Kurve	Kaia Solnik	Margus Konnula	Urmas Heinaste	Hanna-Maria Randma	Kullar Lubi
--------------	-------------	----------------	----------------	--------------------	-------------

Isamaa

Priit Sibul	Tarmo Piirmann	Ulla Preeden	Kalle Vister	Avo Kirsbaum
-------------	----------------	--------------	--------------	--------------

Sotsiaaldemokraatlik Erakond

Ivari Padar	Anti Allas	Raul Kudre	Toomas Sarapuu	Inara Luigas	Sirje Tobreluts
-------------	------------	------------	----------------	--------------	-----------------

Eesti Konservatiivne Rahvaerakond

Rain Epler	Ants Frosch	Merry Aart	Helen Rebane
Tiit Kala	Kalmar Luisk	Mati Kuklane	Uno Kaskpeit

Eesti 200

Igor Taro	Aive Adler	Blanca Punt	Katrin Martinfeld	Toivo Saks
-----------	------------	-------------	-------------------	------------

Eesti Reformierakond

Liina Kersna	Aivar Rosenberg	Anti Haugas	Margus Lepik	Mait Klaassen	Eerik-Niiles Kross	Andrus Seeme
--------------	-----------------	-------------	--------------	---------------	--------------------	--------------

Eesti Keskerakond

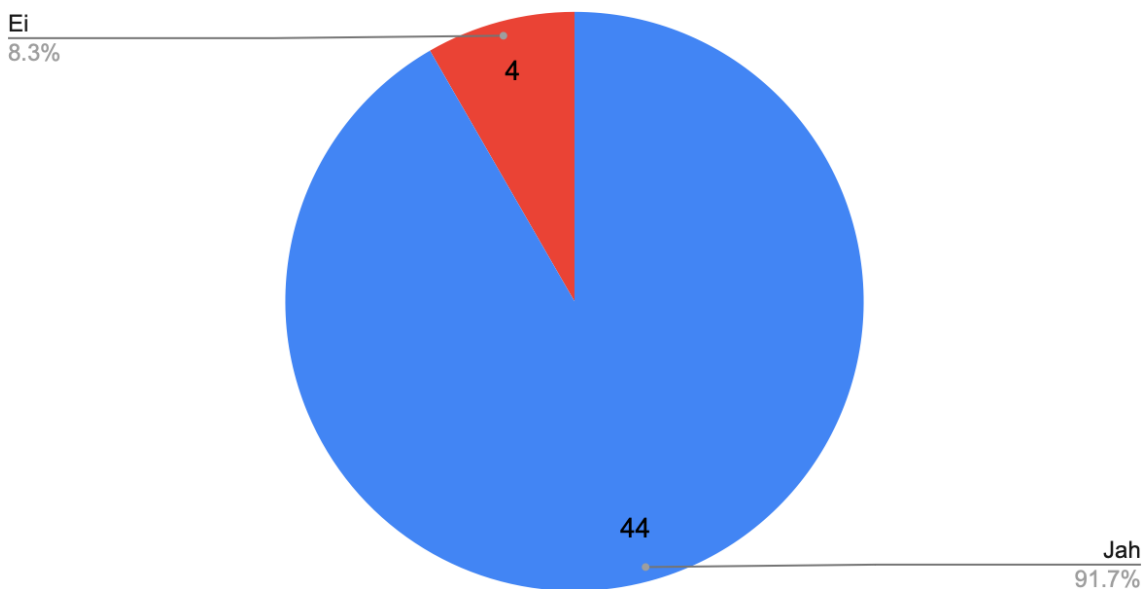
Erki Savisaar	Ester Karuse	Ester Tuiksoo	Jüri Saar
---------------	--------------	---------------	-----------

Üsikkandidaat

Argo Mõttus
----

3. “Kas võru keel peaks kuuluma Vana-Võromaa lasteaedade ja koolide õppeainete hulka? (Võru keele tunnid kõigis vanuseastmetes ja klassides, ka lasteaias, vähemalt üks kord nädalas.)”

Haridus. Kas võru keel peaks kuuluma Vana-Võromaa lasteaedade ja koolide õppeainete hulka? (Võru keele tunnid kõigis vanuseastmetes ja klassides, ka lasteaias, vähemalt üks kord nädalas.)

91.7% vastanuist leidis, et võru keel peaks kuuluma Vana-Võromaa lasteaedade ja koolide õppeainete hulka. Sellega nõustusid kõik Roheliste, SDE, EKRE ja Keskerakonna kandidaadid ning valdav enamus teiste erakondade kandidaate.

Vastanute kommentaaridest selgus, et osa “jah” vastanutest toetasid võru keele õpet vabatahtlikuna, samas ka osa “ei” vastanutest toetasid võru keele vabatahtlikku õpetamist lasteaedades ja koolides.

Valik tsitaate erakondade lõikes:

- “Võru keel võiks üldharidusprogrammis olla valikainena.” (Põim Kama, Parempoolsed)
- “Imestan, et ei ole veel. Kindlasti võiks olla.” (Kullar Lubi, Rohelised)
- “Toetan siinkohal ikkagi vaba tahtet. Kohustuslikkus ei pane kedagi veel innustunult tegutsema. Küll aga saaks seda teha ühise hea tahte kokkuleppena või muu sarnase meetodikaga kohalikul tasandil.” (Ulla Preeden, Isamaa)

- “Kui õpetajad ise ei hakka nii tänavatel, poodides, raamatukogudes ja ka tundides rääkima võro keelt, eriti vahetundides, tundub lastele võro keele tunnid pealesurutuna, ebaloomulikena. Kui võro keel muutub piirkonnas (nii nagu seto keel Setomaal) vabalt rääkivaks igapäevakeeleks (kodudes, tööl, asutustes) tajuvad seda ka lapsed ja see muudab oluliselt lastes õpihimu, soovi õppida ja rääkida selles keeles.” (Inara Luigas, SDE)
- “Võib õpetada, kuid vaba tahte alusel” (Tiit Kala, EKRE)
- “See vähendaks võõrandumist juurtest ja tagaks sidusama põlvkondadevahelise suhtluse-hoolimise-läbikäimise identiteeditunnetuse paranemisega.” (Aive Adler, SDE)
- “Eraldi tunnina ei näe kohustuslikus õppekavas perspektiivi. Valikainena peaks see olema saadaval kõikidel koolides.” (Anti Haugas, Reformierakond)

Detailsem vastuste jaotus erakondade ja kandidaatide lõikes (sinine=jah, punane=ei)

Parempoolsed

Esmar Narusk	Rein Mootse	Mart Keerutaja	Uku Kudu	Mikk Umbleja*	Põim Kama*
--------------	-------------	----------------	----------	---------------	------------

Eestimaa Rohelised

Kaspar Kurve	Kaia Solnik	Margus Konnula	Urmas Heinaste	Kullar Lubi	Hanna-Maria Randma
--------------	-------------	----------------	----------------	-------------	--------------------

Isamaa

Priit Sibul*	Tarmo Piirmann	Kalle Vister*	Arvo Kirsbaum*	Ulla Preeden*
--------------	----------------	---------------	----------------	---------------

Sotsiaaldemokraatlik Erakond

Ivari Padar	Anti Allas	Sirje Tobreluts*	Raul Kudre	Toomas Sarapuu	Inara Luigas
-------------	------------	------------------	------------	----------------	--------------

Eesti Konservatiivne Rahvaerakond

Rain Epler	Ants Frosch	Merry Aart	Helen Rebane
Tiit Kala*	Kalmar Luisk	Mati Kuklane	Uno Kaskpeit

Eesti 200

Igor Taro	Toivo Saks	Aive Adler	Blanca Punt	Katrin Martinfeld
-----------	------------	------------	-------------	-------------------

Eesti Reformierakond

Liina Kersna	Eerik-Niiles Kross	Aivar Rosenberg	Anti Haugas*	Margus Lepik	Mait Klaassen	Andrus Seeme*
--------------	--------------------	-----------------	--------------	--------------	---------------	---------------

Eesti Keskerakond

Erki Savisaar	Ester Karuse	Ester Tuiksoo	Jüri Saar
---------------	--------------	---------------	-----------

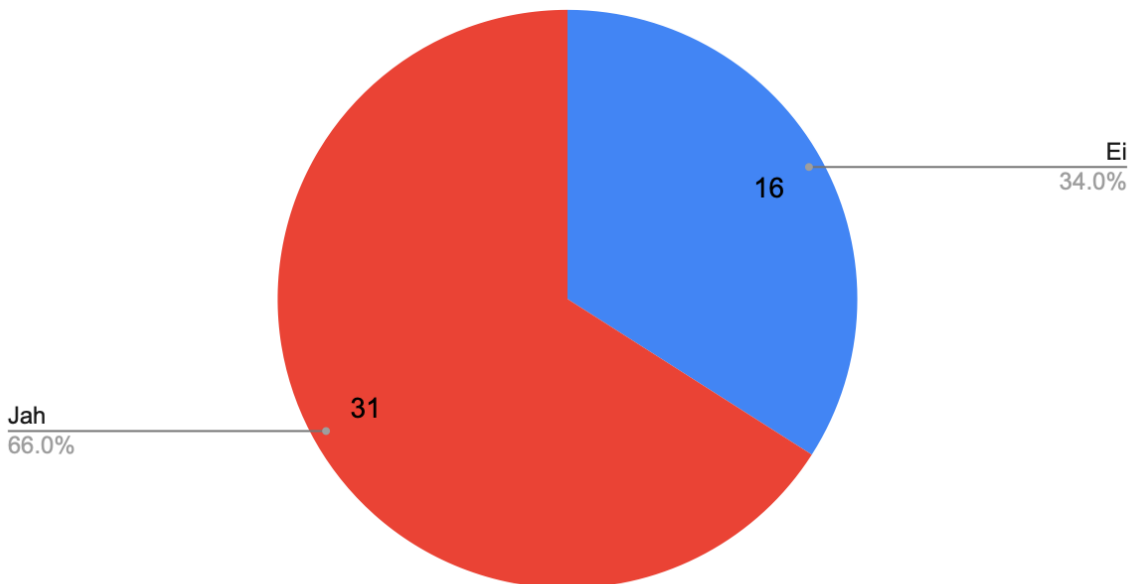
Üksikkandidaat

Argo Mõttus
----

* – kommentaarides on mainitud vabatahtlikkust

4. Haridus. Kas võru keel peaks olema Vana-Võromaa lasteaedades ja koolides eesti keele kõrval teiseks õppekeeleks? (Lisaks keeletundidele õpetatakse võru keeles veel mingeid aineid, nt tööõpetust, muusikat, loodusõpetust, kodulugu vm. Lasteaedade võrukeelsetes rühmades suheldaks lastega pidevalt võru keeles.)

Haridus. Kas võru keel peaks olema Vana-Võromaa lasteaedades ja koolides eesti keele kõrval teiseks õppekeeleks? (Lisaks keeletundidele õpetatakse võru keeles veel mingeid aineid, nt tööõpetust, muusikat, loodusõpetust, kodulugu vm. Lasteaedade võrukeelsetes rühmades suheldaks lastega pidevalt võru keeles.)

Võrreldes võru keele õpetamisega toetas võru keele kasutust eesti keele kõrval teise õppekeelena vähem vastanuid, kuigi siiski enamuse (66%).

Pooltargumendid:

- “Läbi praktiliste tegevuste on parem omandada praktilist keelekasutust.” (Mart Keerutaja, Parempoolsed)
- “See aitaks säilitada oskussõnastikku, seega on väga oluline praktilisi asju paralleelselt nii eesti kui ka võro keeles õpetada - lõimida tegevustesse ka keeleõpe.” (Kaia Solnik, Rohelised)
- “Toetan seda, et mõni aineõpetus on veel ka võru keeles, aga nii nagu eelmises punktis - seda ei saa sundida. See oleneb õpetajate valmidusest ja olemasolust.” (Ulla Preeden, Isamaa)
- “Panin jah, aga lisan kommentaari - sellised otsused ja initsiatiiv peab tulema kogukonnalt. Riigi poolt sunnitud ei saa ega tohiks seda teha.” (Liina Kersna, Reformierakond)

Vastuargumendid:

- “Üldharivaid aineid ei teeks keerulisemaks.” (Rein Mootse, Parempoolsed)
- “Pidev suhtlemine lasteaedades ja koolis võib tekitada probleeme lastel tulevikus kutsekoolides ja ülikoolis õppimisel.” (Uno Kaskpeit, EKRE)
- “Rohkem peaks vaba tahet ka arvestama, aga täpsemad lahendused saaks ainult kohapeal arutelude käigus paika seada.” (Argo Mõttus, üksikkandidaat)

Detailsem vastuste jaotus erakondade ja kandidaatide lõikes (sinine=jah, punane=ei)

Parempoolsed

Esmar Narusk	Mart Keerutaja	Mikk Umbleja*	Põim Kama*	Rein Mootse	Uku Kudu*
--------------	----------------	---------------	------------	-------------	-----------

Eestimaa Rohelised

Kaspar Kurve	Kaia Solnik	Margus Konnula	Urmas Heinaste	Hanna-Maria Randma	Kullar Lubi
--------------	-------------	----------------	----------------	--------------------	-------------

Isamaa

Priit Sibul*	Tarmo Piirmann	Ulla Preeden*	Kalle Vister*	Avo Kirsbaum
--------------	----------------	---------------	---------------	--------------

Sotsiaaldemokraatlik Erakond

Ivari Padar	Raul Kudre	Toomas Sarapuu	Inara Luigas	Anti Allas	Sirje Tobreluts*
-------------	------------	----------------	--------------	------------	------------------

Eesti Konservatiivne Rahvaerakond

Rain Epler*	Ants Frosch*	Merry Aart	Tiit Kala*
Mati Kuklane	Helen Rebane	Kalmar Luisk	Uno Kaskpeit

Eesti 200

Aive Adler	Blanca Punt	Katrin Martinfeld*	Toivo Saks
------------	-------------	--------------------	------------

Eesti Reformierakond

Liina Kersna	Eerik-Niiles Kross	Aivar Rosenberg	Anti Haugas	Margus Lepik	Mait Klaassen	Andrus Seeme*
--------------	--------------------	-----------------	-------------	--------------	---------------	---------------

Eesti Keskerakond

Ester Karuse	Ester Tuiksoo	Erki Savisaar*	Jüri Saar
--------------	---------------	----------------	-----------

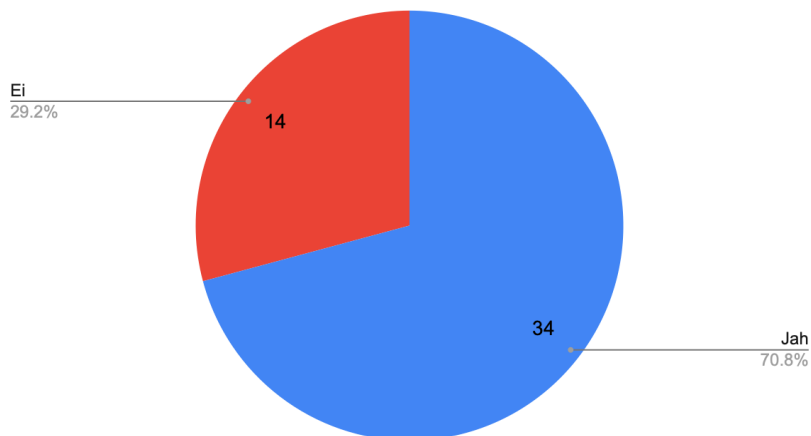
Üksikkandidaat

Argo Mõttus*
----

* – kommentaarides on mainitud vabatahtlikkust

5. Meedia. Kas Eesti Rahvusringhääling peaks igapäevaselt edastama võrukeelseid tele- ja raadiosaateid ning veebisisu? (Nt võrukeelsed päevauudised, arvamused, vestlus- ja lastesaated ning meelelahutus. Hetkel kõlab ERR-is võru keel ainult Vikerraadio eetris viis minutit nädalas.)

Meedia. Kas Eesti Rahvusringhääling peaks igapäevaselt edastama võrukeelseid tele- ja raadiosaateid ning veebisisu? (Nt võrukeelsed päevauudised, arvamused, vestlus- ja lastesaated ning meelelahutus.)

70,8% vastanuist leidis, et ERR peaks igapäevaselt edastama võrukeelseid tele- ja raadiosaateid ning veebisisu. Sellega nõustusid kõik SDE kandidaadid ning valdav enamus Roheliste, Isamaa ja Eesti 200 kandidaate. Seevastu enamus Reformierakonna kandidaate pidasid võru keele kajastust riigimeedias piisavaks.

Pooltargumendid:

- “Peaks küll, aga kas neid tegijaid oleks kohe võtta. Selleni jõdumiseks oleks vaja rohkem ja süvitsi võrokeelset haridust” (*tõlgitud võru keelest*) (Margus Konnula, Rohelised)
- “Edasimineks oleks isegi kui iga päev oleks 5 minutit uudiseid.” (Avo Kirsbaum, Isamaa)
- „Tund võrokõistõ tegemistest“- võiks olla saade alustuseks igal nädalal teles, kus räägivad reporterid võro keeles ja inimesed vastavad võro keeles. (Inara Luigas, SDE)
- “Need Vikerraadio 5 minutit on kuldaväärt pisku, kuid kindlasti vähene ja ebapiisav.” (Aive Adler, Eesti 200)

Vastuargumendid:

- “Võru keel on liiga väike, et Eesti Rahvusringhääling peab, eraldi midagi tegema.” (Uku Kudu, Parempoolsed)
- “Alustada tuleks kohalike saadete tegemist ja nende levitamist Vana-Võrumaal.” (Priit Sibul, Isamaa)
- “ERRi eetris on lisaks võrukeelsetele uudistele võru keel ka siis kui intervjuueeritav räägib võru keeles. Kuna piirkonnal on suurepärased korrespondendid, siis võru keelt kuuleb eetris kindlasti rohkem kui nt kihnu või mulgi keelt. Täismahus võrukeelset sisu toota ei ole ERRile jõukohane ning see oleks teiste pärimuskultuuri keelte suhtes ka ebaõiglane.” (Liina Kersna, Reformierakond)

Parempoolsed

Põim Kama	Esmar Narusk	Rein Mootse	Mart Keerutaja	Uku Kudu	Mikk Umbleja
-----------	--------------	-------------	----------------	----------	--------------

Eestimaa Rohelised

Kaspar Kurve	Kaia Solnik	Margus Konnula	Urmas Heinaste	Hanna-Maria Randma	Kullar Lubi
--------------	-------------	----------------	----------------	--------------------	-------------

Isamaa

Tarmo Piirmann	Ulla Preeden	Kalle Vister	Avo Kirsbaum	Priit Sibul
----------------	--------------	--------------	--------------	-------------

Sotsiaaldemokraatlik Erakond

Ivari Padar	Anti Allas	Sirje Tobreluts	Raul Kudre	Toomas Sarapuu	Inara Luigas
-------------	------------	-----------------	------------	----------------	--------------

Eesti Konservatiivne Rahvaerakond

Ants Frosch	Merry Aart	Helen Rebane	Tiit Kala
Mati Kuklane	Rain Epler	Kalmar Luisk	Uno Kaskpeit

Eesti 200

Igor Taro	Katrin Martinfeld	Toivo Saks	Aive Adler	Blanca Punt
-----------	-------------------	------------	------------	-------------

Eesti Reformierakond

Andrus Seeme	Mait Klaassen	Liina Kersna	Eerik-Niiles Kross	Aivar Rosenberg	Anti Haugas	Margus Lepik
--------------	---------------	--------------	--------------------	-----------------	-------------	--------------

Eesti Keskerakond

Erki Savisaar	Ester Tuiksoo	Jüri Saar	Ester Karuse
---------------	---------------	-----------	--------------

Üksikkandidaat

Argo Mõttus
----

6. Mida peaks Eesti riik veel võru keele ja kultuuri hoidmiseks, õpetamiseks ja arendamiseks tegema?

Vabade vastustega küsimus polnud kohustuslik ja iga kandidaat võis sinna kirjutada, mida tema arvates riik võru keele ja kultuuri hüvanguks veel teha saaks. Vastuseid oli väga erinevaid, enamus neist olid üldsõnalised (“riik peaks toetama”). Mitmeid kordi mainiti ka

kohaliku initsiatiivi vajalikkust. Väljapakutuist kordusid enim võrukeelse meedia loomise ja keeleõppe ning -materjalide ostmise toetamine, võru keelele keelestaatuse andmine ning võru keele viimine avalikku ruumi (teeviidad, sildid).

Valik tsitaate

- “Võru keele ja kultuuri hoidmiseks peaks alustuseks kuulutama Võrukad põlisrahvaks rahvusvahelise õiguse mõistes.” (Esmar Narusk, Parempoolsed)
- “Peamine on keeleõppe toetamine lasteaedades ja koolides. Sealt tuleb ka julgus kirjutada Võru keeles.” (Mart Keerutaja, Parempoolsed)
- “[Riik peaks] tunnustama Võro kiilt ja teisi murrakuid võrdsete riigikeeltena.” (Kaia Solnik, Rohelised)
- “Kõigepealt tuleb ikka võru keelele keelestaatuse anda, ja põliskeele õigused” (*tõlgitud võru keelest*) (Margus Konnula, Rohelised)
- “[Riik peaks] võtma oma arengustrateegiate koostamisel kultuuriruumid rohkem fookusesse (suurendama rahastust, meedia kajastusi, heade ettevõtmiste ja edulugude avalikkusele teavitamist. Suitsusauna aktualiseerimist (ikkagi UNESCO-sse kantud).” (Kalle Vister, Isamaa)
- “Haridusministeeriumist peaks metoodika välja kujundama kohalike keeleekspertidega. Lastevanematega vastavad teemade arutelud tegema. Koostöös on võimalik. Sel juhul peaksid üle eestiliselt kõik murded saama omad võimalused. (mulgi Kihnu jne)” (Sirje Tobreluts, SDE)
- “Hakatauseks tuleb Võro Instituudile tagada piisavad vahendid. Võrokesed öelgu ise, mida vaja esimese, teise ja kolmanda asjana.” (Ants Frosch, EKRE)
- “Riik peaks toetama kõiki Eesti rahva murrete säilimist.” (Uno Kaskpeit, EKRE)
- “Võiks toetada kakskeelset infoavaldamist ja levitamist.” (*tõlgitud seto keelest*) (Igor Taro, Eesti 200)
- “Peaks tugevdama toetust Võrumaa majandusele, et inimesed ära ei läheks!” (Mait Klaassen, Reformierakond)
- “Avalikus ruumis võiks rohkem kasutada võru keelseid silte, viitasid. Eeskujuks L-Saksamaa, Bayerimaa, kus räägitaksegi uhkusega omas nn saksa keeles!” (Ester Tuiksoo, Keskerakond)

4. Kokkuvõte.

Võru keelepoliitika küsitlus näitas veenvalt, et ülekaalukas enamus osalenud Riigikogu kandidaate Kagu-Eestist (73%) leiab, et Eesti riik peaks panustama senisest rohkem ja paremini võru keele hoidmisse, õpetamisse ja arendamisse. See on käesoleva küsitluse peamine ning läbiv sõnum, mille võidukad kandidaadid võtavad loodetavasti kaasa ka Riigikogusse.

Erakondadest valitses üksmeel riigi senise panuse ebapiisavuse osas Sotsiaaldemokraatide ning EKRE kandidaatide seas, samas kui enamus Reformierakonna kandidaate leidsid, et riigi senine panus on olnud piisav. Enamus ülejäänud erakondade kandidaate hindasid riigi senist panust ebapiisavaks.

81% vastanutest toetasid võimalust märkida Rahvastikuregistris emakeeleks võru keele. Kuigi selle muudatuse tegemine ei nõua Riigikogu sekkumist, on see siiski oluline sõnum Siseministeeriumi haldusalas oleva Rahvastikuregistri administraatoritele, kes hea tahtmise korral võiksid vastava muudatuse teha kasvõi praegu.

Koguni 92% vastanutest leidsid, et võru keel peaks kuuluma Vana-Võrumaa lasteaedade ja koolide õppeainete hulka. Kuigi seda küsimust tõlgendati erinevalt (osa kandidaate toetasid vabatahtlikku, osa kohustuslikku õpet), näitab see siiski valmidust panustada senisest enam võru keele õpetamisse selle põlisel alal Vana-Võrumaal.

Toetus võru keelele kui teisele õppekeelele eesti keele kõrval – nt tööõpetuses või muusikas – oli mõneti madalam (66%), kuid leidis siiski vastanute enamuse toetuse. See tähendab, et tegemist on arvestatava ideega, mida kaaluda Vana-Võrumaa haridusmudeli kujundamisel.

71% vastanutest leidsid, et et Eesti Rahvusringhääling (ERR) peaks igapäevaselt edastama võrukeelseid tele- ja raadiosaateid ning veebisisu. See on oluline sõnum Rahvusringhäälingule, arvestades et praegu edastab ERR võrukeelset sisu vaid 5 minutit nädalas Vikerraadiost.

Küsitluse läbiviijatena soovime, et Kagu-Eesti ja eriti Vana-Võrumaa valijad võtavad oma valimiseelistuste kujundamisel arvesse muuhulgas kandidaatide seisukohti võru keele

hoidmise ja arendamise osas, sest võru keel on oluline osa meie piirkonna ja selle elanike identiteedist ning Eesti ja kogu maailma kultuurilisest mitmekesisusest laiemalt. Käimasoleval UNESCO rahvusvaheliste põliskeelte kümnendil 2022–2032 oleks õige, et Kagu-Eestist valitud Riigikogu liikmed seisavad oma ametiajal muuhulgas ka võru keele ja kultuuri eest. Selleks soovime neile palju jõudu ja jaksu!

Sulev Iva (TÜ lõunaeesti keele ja kultuuri lektor, Võru Instituudi teadur)

Janek Vaab (TÜ magistrant, Võro Seltsi VKKF projektijuht)

Oliver Loode (juhataja, URALIC Keskus MTÜ)

LISA 1: KÜSIMUSED

1. Hetkeseis. Kuidas hindate Eesti riigi senist panust võru keele ja kultuuri hoidmisse, õpetamisse ja arendamisse?
2. Emakeel. Kas Eesti elanikud peaks saama märkida Rahvastikuregistris oma emakeeleks võru keele? (Praegu ei ole see võimalik.)
3. Haridus. Kas võru keel peaks kuuluma Vana-Võromaa lasteaedade ja koolide õppeainete hulka? (Võru keele tunnid kõigis vanuseastmetes ja klassides, ka lasteaiaas, vähemalt üks kord nädalas.)
4. Haridus. Kas võru keel peaks olema Vana-Võromaa lasteaedades ja koolides eesti keele kõrval teiseks õppekeeleks? (Lisaks keeletundidele õpetatakse võru keeles veel mingeid aineid, nt tööõpetust, muusikat, loodusõpetust, kodulugu vm. Lasteaedade võrukeelsetes rühmades suheldaks lastega pidevalt võru keeles.)
5. Meedia. Kas Eesti Rahvusringhääling peaks igapäevaselt edastama võrukeelseid tele- ja raadiosaateid ning veebisisu? (Nt võrukeelsed päevauudised, arvamused, vestlus- ja lastesaated ning meelelahutus. Hetkel kõlab ERR-is võru keel ainult Vikerraadio eetris viis minutit nädalas.)
6. Mida peaks Eesti riik veel võru keele ja kultuuri hoidmiseks, õpetamiseks ja arendamiseks tegema?

LISA 2. Küsitlusele vastanud ja mittevastanud

Küsitlusele vastanud kandidaadid

Parempoolsed

Põim Kama

Esmar Narusk

Rein Mootse

Mart Keerutaja

Uku Kudu

Mikk Umbleja

Eestimaa Rohelised

Kaspar Kurve

Kaia Solnik

Margus Konnula

Urmas Heinaste

Kullar Lubi

Hanna-Maria Randma

Isamaa

Priit Sibul

Tarmo Piirmann

Ulla Preeden

Kalle Vister

Avo Kirsbaum

Sotsiaaldemokraatlik Erakond

Ivari Padar

Anti Allas
Sirje Tobreluts
Raul Kudre
Toomas Sarapuu
Inara Luigas

Eesti Konservatiivne Rahvaerakond

Rain Epler
Ants Frosch
Merry Aart
Helen Rebane
Tiit Kala
Kalmar Luisk
Mati Kuklane
Uno Kaskpeit

Eesti 200

Igor Taro
Katrín Martinfeld
Toivo Saks
Aive Adler
Blanca Punt

Eesti Reformierakond

Liina Kersna
Erik-Niiles Kross
Andrus Seeme
Aivar Rosenberg
Anti Haugas
Margus Lepik
Mait Klaassen

Eesti Keskerakond

Erki Savisaar

Ester Karuse

Ester Tuiksoo

Jüri Saar

Üksikkandidaadid

Argo Mõttus

Küsitlusele vastamata jätnud kandidaadid

Parempoolsed

Väino Tõemets

Liina Tsimmer

Margus Karro

Sulev Kaldaru

Eestimaa Rohelised

Kaia Konsap

Isamaa

Tunne-Välto Kelam

Monika Rogenbaum

Meelis Mõttus

Arne Tilk

Sotsiaaldemokraatlik Erakond

Karl Kirt
Katre Kikkas
Maris Neeno
Jana Morozov

Eesti Konservatiivne Rahvaerakond

Lilia Müller
Jüri Kaver

Eesti 200

Kaupo Kutsar
Krista Sildoja
Rein-Erik Jõe
Kadri Laube
Kadri Napritson-Acuna

Eesti Reformierakond

Maido Ruusmann
Lauri Drubins
Mikk Tarros

Eesti Keskerakond

Tarmo Tamm
Anti Saarepuu
Andre Laine
Julia Belova
Taavi Tuvike
Ülle Juht